ПРОГРАМА

ЗА ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ НА

ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ 2025 – 2030 г.

2025 година

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ВЪВЕДЕНИЕ 4
2. ОСНОВАНИЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ 6
3. НОРМАТИВНА БАЗА 7
4. ПРОФИЛ НА ОБЩИНАТА 16
4.1. Географско местоположение 16
4.2. Природни характеристики 18
4.3. Площ, брои населени места, население 19
4.4. Сграден фон 21
4.5. Промишлени предприятия 26
4.6. Пътна мрежа 29
4.7. Обществен пътнически транспорт 29
4.8. ЖП инфраструктура 29
4.9. Услуги 30
4.10. Селско стопанство 31
4.11. Улично осветление 31
5. ЕНЕРГИЙНА ИНФРАСТУКТУРА 31
5.1. Електроенергийна разпределителна система 32
5.2. Газоразпределителни мрежи 32
5.3. Производство на енергия от ВЕИ 32
6. ПОЛИТИКА ПО ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ 33
7. СЪСТОЯНИЕ НА ЕНЕРГИЙНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ 34
8. ЦЕЛ И ОБХВАТ 36
9. ИЗБОР НА ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И МЕРКИ 45
10. ОЧАКВАНИ ЕФЕКТИ 46
11. ЕТАПИ НА ИЗПЪЛНЕНИЕ 47
12. НАБЛЮДЕНИЕ И КОНТРОЛ 48
13. ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ 49
14. ОТЧЕТ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО 49

Списък на използваните съкращения

АУЕР	Агенцията за устойчиво енергийно развитие
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ЕС	Европейски съюз
ЕСКО	Договори с гарантиран резултат
ЕСМ	Енергоспестяващи мерки
ЗЕЕ	Закон за енергийна ефективност
ЗУТ	Закон за устройство на територията
НДЕФ	Национален Доверителен Екофонд
ПЕЕ	Програма за енергийна ефективност
РЗП	Разгъната застроена площ
MWh	Мегават час
СН	Средно напрежение (20 kV)
kV	Киловолт
GWh	Гигаватчас
к.п.д.	коефициент на полезно действие

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Подобряването на енергийната ефективност е една от предпоставките за постигане на заложените цели в държавната политика в областта на икономиката и енергетиката не само на национално ниво, но и на местно. Общините, като потребители на енергия, имат съществена роля в развитието на енергийната ефективност чрез изпълнението на заложените в планове, програми и проекти енергоспестяващи мерки за намаляване на енергийната консумация.

Реализацията на общинските програми за енергийна ефективност води до:

- намаляване на зависимостта на общините от доставка на енергия и енергоносители;
- намаляване разходите за енергия и съответно повишаване на жизнения стандарт и качеството на живот;
- повишаване конкурентоспособността на местната икономика;
- откриване на иновативни производства и нови работни места;
- ограничаване на негативното въздействие върху околната среда и климата.

Енергийната ефективност предполага извършване на определени действия чрез които се постига възможно максимална полезна употреба на внасяната в една система (сграда, индустриално съоръжение и др.) енергия. Обикновено действията за енергийна ефективност преминават през следните етапи:

1. Промяна на мисленото и рутинното поведение на конкретен човек, семейство, ръководни екипи на фирми, администрации и обществото като цяло в посока на това, че спестяването на енергия е нещо полезно и важно. Многобройни изследвания са доказали, че тази промяна води до 3%, а понякога дори до 5% икономия на енергия – просто пилеем по-малко енергия.
2. Прилагане на ниско или средностойностни мерки за енергийна ефективност – евтина автоматизация, реконструкция на осветителни уредби, нови енергоспестяващи електроуреди и др.
3. Инвестиционни мерки – топлоизолация на обвивката на сградите, смяна на конвенционални енергоносители с ресурси от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), внедряване на системи за контрол и управление на енергията в сградите (Energy Management Systems – EMS) и др.

Енергийната ефективност може да се представи и като измерител за разумното

използване на енергията, което представлява функция от повишаване на ефекта от дейностите, свързани с потребление на енергия, при същевременно намаляване на разходите за това без загубата на енергиен комфорт.

Защо да икономисваме енергия?

За да спестим пари. Можем да намалим разходите си за отопление, осветление и електроуреди до 50 % и повече.

За да подобрим условията на живот в нашия дом, училище, офис и т.н. С помощта на най-прости мерки можем да увеличим температурата в помещенията с 2-4 °C.

За да намалим замърсяването на въздуха и водата, да запазим горите. По-голямата част от енергията днес се получава чрез изгаряне на въглища, нефтопродукти и газ. В резултат на това се отделят вредни вещества от които се разболяваме.

За да намалим катастрофалните последствия от изменението на климата — наводнения, урагани, суша. Изгарянето на изкопаеми горива за производство на енергия е една от основните причини за глобалното изменение на климата.

За да оставим енергийни запаси на нашите потомци.

За да спечелим време в търсенето и усвояване на нови източници на енергия — възобновяеми, чисти и безопасни.

Енергийната ефективност, като елемент от политиката по устойчиво развитие, води до:

- повишаване сигурността на снабдяването с енергия;
- подобряване на топлинния комфорт;
- намаляване емисиите на парникови газове.

Изготвянето на общински програми за енергийна ефективност е задължителна част от държавната политика по енергийна ефективност и налага участието на съответните регионални и местни структури. Общинските програми за енергийна ефективност целят да се намали нивото на енергопотребление в обектите – общинска собственост (сгради, инсталации, улично осветление и др.), като по този начин да се даде пример на населението и бизнеса с оглед генериране икономия на енергия в бита и индустрията.

Предвидените в настоящата програма мерки по енергийна ефективност имат за цел политиката по енергийна ефективност да се превърне в приоритетна на територията на Община Търговище, като по този начин се повишат икономическия растеж и жизнения стандарт на населението на Общината и се подпомогне опазването на околната среда. Настоящата програма е структурирана съгласно Указанията на Агенцията за устойчиво енергийно развитие (АУЕР) за разработване на програми за енергийна ефективност.

2. ОСНОВАНИЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ

Изготвянето на общинските програми за енергийна ефективност, както и на програмите за оползотворяване на енергията от възобновяеми източници и биогорива, е един от приоритетите на кохезионната политика на Европейския съюз за периода до 2027 г. Чрез устойчиви енергийни проекти и стратегии за изпълнението на тези програми, кохезионната политика превръща екологичните предизвикателства – осигуряване качество на атмосферния въздух, намаляване изменението на климата и управление на ресурсите, във възможности за развитие на регионите и превръщането им в по – атрактивно място за инвестиции и създаване на нови работни места. Във връзка със задължителната паспортизация на сградния фонд в България и новите промени в Закона за енергийна ефективност, е необходимо всеки държавен и общински обект да вземе необходимите енергийни мерки – енергиен одит и последващи от него мерки, като за обектите с над 250 m^2 РЗП законовите условия са императивни.

Като продължение на тази политика, Директива 2012/27/ЕС относно енергийната ефективност, въведена в българското законодателство с новия Закон за енергийната ефективност (обн., ДВ, бр. 35 от 15.05.2015 г., в сила от 15.05.2015 г.), предвижда в т. 18, че държавите – членки следва да насърчават общините и другите публични органи да приемат интегрирани и насочени към устойчиво развитие планове за енергийна ефективност с ясни цели.

Въвеждането на Директива (ЕС) 2018/2002 относно енергийната ефективност в българското законодателство със сега действащия Закон за енергийната ефективност (ЗЕЕ) на практика постави общините в Република България в ситуация, при която всяка една от тези общини следва да приеме нова, актуална програма за енергийна ефективност, съответстваща на изискванията на Директивата и на ЗЕЕ за:

- реализацията на дейности и мерки за повишаване на енергийната ефективност в съответствие с Националния план за действие по енергийна ефективност до 2030 г., водещи до икономии на енергия не само в крайното, но и в първичното потребление на енергия;
- изпълнение на индивидуални цели за енергийни спестявания, като част от националната задължителна цел за енергийни спестявания на Република България до 2030 от страна на т.нар. „задължени лица – търговци с енергия“ при крайните клиенти на енергия, към които принадлежат и общините;
- въвеждане на допълнително изискване, освен енергийната ефективност на сградния

фонд на общините, да се повиши и енергийната ефективност на уличното осветление (за общини с население над 20 000 души).

Настоящата програма е създадена на основание на чл. 12, ал. 1, ал.2 и ал. 3 от Закона за енергийна ефективност (ЗЕЕ), редакция от 8.05.2018 г., като са взети предвид насоките и изискванията на следните нормативни документи:

1. Националната стратегия по енергийна ефективност на Република България;
2. Националния план за действие по енергийна ефективност до 2030 г.;
3. Националната дългосрочна програма за насърчаване на инвестиции за изпълнение на мерки за подобряване на енергийните характеристики на сградите от обществения и частния национален жилищен и търговски сграден фонд.

3. НОРМАТИВНА БАЗА

Настоящата програма е изготвена в съответствие с новото европейско законодателство в областта на енергийната ефективност и е съобразена със:

➢ **Стратегия „Енергетика 2020“ на Европейския съюз (Трети либерализационен пакет в енергетиката „Енергетика и климат“)**

През 2007 г. Европейският съвет прие нови енергийни цели до 2020 г., т.нар. „триада 20-20-20“ за повишаване на енергийната ефективност в крайното енергийно потребление с 20 %, увеличаване дела на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно енергийно потребление с 20% и намаляване, в резултат на това, на емисиите на парникови газове в атмосферния въздух с 20% спрямо базисната 1990 г. Тези цели са насочени към ефективното използване на ресурсите на Европа, като се направят важни промени в начина, по който в държавите членки на Европейския съюз се произвежда и консумира енергия и се основават на постигнатото до този момент в областта на енергийната политика.

➢ **Директиви на Европейския съюз за енергийна ефективност**

Европейското право в областта на енергийната ефективност включва седем директиви и девет регламента, които са транспонирани в българското законодателство в Закона за енергийната ефективност. Две от директивите са тясно свързани с енергийния мениджмънт в общините – Директива (ЕС) 2024/1275 относно енергийните характеристики на сградите и Директива (ЕС) 2023/1791 относно енергийната ефективност.

➢ **Директива (ЕС) 2024/1275 на Европейският парламент и на Съвета от 24 април 2024 г. относно енергийните характеристики на сградите**

Целта на Директивата е да се подобрят енергийните характеристики на сградите в рамките на държавите-членки на Европейския съюз, и намаляването на емисиите на парникови газове от тях в рамките на Съюза с цел постигането на сграден фонд с нулеви емисии до 2050 г., като се вземат предвид външните климатични условия, местните условия, изискванията за качество на вътрешната среда и разходната ефективност.

Директивата въвежда изискване за привеждане на съществуващия сграден фонд в държавите членки до „сгради с близко до нулево потребление на енергия" преди 1 януари 2030 г., а от от 1 януари 2030 г. – до сгради с нулеви емисии. Това означава подобряване на енергийните характеристики на сградите до максимално възможния клас на енергопотребление по скалата на класовете за енергопотребление за съответната сграда, в зависимост от действащите технически правила и норми към датата на въвеждането й в експлоатация, плюс задължителното условие за оползотворяване на енергия от възобновяеми източници за задоволяване на енергийните потребности на обитателите на сградата.

Директивата въвежда и критерии по отношение на:

- общата методологична рамка за изчисляване на цялостните енергийни характеристики на сгради и обособени части от сгради;
- прилагане на минимални изисквания по отношение на енергийните характеристики на нови и съществуващи сгради, сградни компоненти и външни ограждащи елементи на сградата, които подлежат на основен ремонт;
- енергийно сертифициране на сгради или обособени части от сгради;
- слънчевата енергия в сградите;
- националните планове за саниране на сгради;
- интелигентните сгради;
- системите за независим контрол на сертификатите за енергийните характеристики, паспортите за саниране, показателите за подготвеност за интелигентно управление и докладите от инспекциите;
- параметрите на качеството на вътрешната среда в сградите.

➢ **Директива (ЕС) 2018/2002 на Европейският парламент и на Съвета от 11 декември 2018 г. относно енергийната ефективност**

Основната цел на тази Директива е да допринесе за постигане на целите на

Европейския съюз за повишаване на енергийната ефективност в крайното енергийно потребление на държавите-членки до 31 декември 2030 г. с 32,5 % чрез:

1. Изготвяне на национална дългосрочна стратегия за саниране на обществения и частен сграден фонд;
2. Въвеждане на схеми за задължения за енергийната ефективност, осигуряващи изпълнението на националната цел за енергийни спестявания от страна на т.нар. „задължени лица – търговци с енергия", между които тази цел се разпределя като индивидуални цели за енергийни спестявания, подлежащи на изпълнение чрез:
3. Сключване на договори за реализация на енергийноефективни услуги при крайните клиенти на енергия;
4. Внасяне на парични средства от страна на търговците с енергия в специализирани фондове за енергийна ефективност;
5. Прехвърляне на енергийни спестявания.
6. Насърчаване използването на т.нар. „ЕСКО модел", представляващ финансова схема за насърчаване реализацията на енергоспестяващи мерки при крайните клиенти на енергия чрез реализацията на договори с гарантиран резултат;
7. Въвеждане на система за управление по енергийна ефективност (енергиен мениджмънт), включително енергийни обследвания, като част от прилагането на програмата по енергийна ефективност от публичните органи и органите на местната власт и местното самоуправление.

➢ **Пътна карта за енергетиката до 2050 г.**

През декември 2011 г. Европейската комисия прие Пътна карта за енергетиката, която има за цел понижаване на въглеродните емисии до 2050 г., като същевременно се подобри конкурентоспособността на икономиката и сигурността на доставките на енергия за Европа. Ключов елемент за изпълнението на тази цел е реализацията на политиката по енергийна ефективност.

➢ **Енергийната стратегия на Република България до 2030 г.**

Енергийната стратегия на Република България до 2030 г. отразява визията за развитие на сектор „Енергетика" при отчитане на европейската визия в тази област, както и на политиките по енергийна ефективност и оползотворяване на енергията от възобновяеми източници.

➢ **Стратегия „Европа 2020“**

Тя залага на три основни приоритета:

1. Интелигентен растеж – изграждане на икономика, основаваща се на знания и иновации;
2. Устойчив растеж – насърчаване развитието на екологична и конкурентоспособна икономика с по-ефективно използване на ресурсите;
3. Приобщаващ растеж – стимулиране на икономика с високи равнища на заетост, която да доведе до социално и териториално сближаване, както и нейните пет основни цели:

- заетост за 75% от населението на възраст 20 – 64 години;
- инвестиции в научно изследователската и развойна дейност в размер 3% от брутния вътрешен продукт на Европейския съюз;
- постигане на целите „20/20/20“ по отношение на енергетиката и климата;
- съкращаване на емисиите въглероден диоксид с 20% в сравнение с нивата от 1990 г.;
- увеличаване дела на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно потребление на енергия с до 20% и намаляване в резултат на това на консумацията на енергия, произведена по конвенционален способ с 20%.

➢ **Закон за енергийната ефективност**

Въвеждането в българското законодателство на Директива 2012/27/ЕС относно енергийната ефективност със сега действащия ЗЕЕ поставя редица предизвикателства пред т. нар. „задължени лица – търговци с енергия“, както и пред общините в качеството им на крайни клиенти на енергия.

Съгласно чл. 14 от ЗЕЕ, за подпомагане изпълнението на националната цел за енергийна ефективност се въвежда схема за задължения за енергийни спестявания, която да осигури постигането на обща кумулативна цел за спестена енергия при крайното потребление на енергия до 31 декември 2020 г.

Общата кумулативна цел за енергийни спестявания обхваща периода 2014 – 2020 г. и се определя като натрупване на нови енергийни спестявания от минимум 1,5 на сто годишно от средната годишна стойност на общото количество на продажбите на енергия на крайните клиенти на територията на страната през 2010, 2011 и 2012 г., с изключение на количеството на продажбите на енергия, използвани в транспортния сектор, под код „B_101900“ по статистиката на Евростат.

Общата кумулативна цел се разпределя като индивидуални цели за енергийни спестявания между следните задължени лица:

1. крайни снабдители, доставчици от последна инстанция, търговци с издадена лицензия за дейността „търговия с електрическа енергия", които продават електрическа енергия на крайни клиенти повече от 20 GWh годишно;
2. топлопреносни предприятия и доставчици на топлинна енергия, които продават топлинна енергия на крайни клиенти повече от 20 GWh годишно;
3. крайните снабдители и търговци с природен газ, които продават на крайни клиенти повече от 1 млн. кубически метра годишно;
4. търговци с течни горива, които продават на крайни клиенти повече от 6,5 хил. тона течни горива годишно, с изключение на горивата за транспортни цели;
5. търговци с твърди горива, които продават на крайни клиенти повече от 13 хил. тона твърди горива годишно.

При определяне на общата кумулативна цел могат да се използват следните стойности за изчисление на енергийни спестявания в размер:

1. по 1 на сто годишно за 2014 и 2015 г.;
2. по 1,25 на сто годишно за 2016 и 2017 г.;
3. по 1,50 на сто годишно за 2018, 2019 и 2020 г.

Съгласно чл. 21 от ЗЕЕ, при изпълнение на индивидуалните цели за енергийни спестявания задължените лица по чл. 14, ал. 4 (търговци с енергия) могат да:

- предлагат енергийно ефективни услуги на конкурентни цени чрез доставчик на енергийно ефективни услуги, и/или
- правят вноски във Фонд „Енергийна ефективност и възобновяеми източници" или в други финансови посредници за финансиране на дейности и мерки за енергийна ефективност в размер на инвестициите, необходими за изпълнение на мерки за постигане на индивидуалните им цели, определени съгласно методиката по чл. 7, ал. 1, т. 11, и/или
- сключват споразумения с доставчици на енергийно ефективни услуги или други незадължени страни за прехвърляне на енергийни спестявания чрез прехвърляне на удостоверения за енергийни спестявания.

➢ **Предоставяне на енергийно ефективни услуги на конкурентни цени при крайните клиенти**

Съгласно чл. 65 от ЗЕЕ, енергийно ефективните услуги имат за цел комбиниране

доставката на енергия с енергоефективна технология и/или с действие, което обхваща експлоатацията, поддръжката и управлението, необходими за предоставяне на услугата, и водят до проверимо, измеримо или оценимо повишаване на енергийната ефективност и/или спестяване на първични енергийни ресурси.

Енергийно ефективните услуги се извършват въз основа на писмени договори, сключени с крайни клиенти и включват изпълнението на една или повече дейности и мерки за повишаване на енергийната ефективност, определени в наредбата по чл. 18, ал. 2 – Наредба № Е-РД-04-3/ 04.05.2016 г. на министъра на енергетиката за допустимите мерки за осъществяване на енергийни спестявания в крайното потребление, начините на доказване на постигнатите енергийни спестявания, изискванията към методиките за тяхното оценяване и начините за потвърждаването им.

Когато в обхвата на енергийно ефективните услуги се включва изпълнението на дейности по обследване за енергийна ефективност на сгради или обследване за енергийна ефективност на промишлени системи, задължените лица:

1. изпълняват сами дейностите, в случай, че отговарят на изискванията за обследване за енергийна ефективност на сгради по чл. 43, ал. 1 или 2 или за обследване за енергийна ефективност на промишлени системи по чл. 59, ал. 1;
2. възлагат изпълнението на дейностите на лица, които отговарят на изискванията за обследване за енергийна ефективност на сгради по чл. 43, ал. 1 или 2, или за обследване за енергийна ефективност на промишлени системи по чл. 59, ал. 1.

➢ **Внасяне на парични средства във Фонд „Енергийна ефективност и възобновяеми източници“ или в други финансови посредници**

Ключов момент от цитираната по-горе разпоредба на чл. 21 от ЗЕЕ е алтернативната възможност за задължените лица – търговци с енергия да внасят парични средства във Фонд „Енергийна ефективност и възобновяеми източници“ или в други финансови посредници. В тази връзка чл. 7, ал. 1, т. 11 от ЗЕЕ предвижда, че министърът на енергетиката утвърждава методика за оценка на размера на вноските от задължените по чл. 14, ал. 4 от ЗЕЕ лица във Фонд „Енергийна ефективност и възобновяеми източници“ и в други финансови посредници, необходими за постигане на индивидуалните им цели по предложение на изпълнителния директор на Агенцията за устойчиво енергийно развитие. Към настоящия момент няма данни горепосочената методика да е разработена и утвърдена.

➢ **Прехвърляне на енергийни спестявания чрез прехвърляне на удостоверения за енергийни спестявания от задължени лица, които са в преизпълнение на целите си или от незадължени лица:**

Съгласно чл. 75 от ЗЕЕ, удостоверенията за енергийни спестявания могат да се прехвърлят от:

1. Задължено към друго задължено лице по чл. 14, ал. 4, когато първото задължено лице е в преизпълнение на определената му индивидуална цел за енергийни спестявания;
2. Незадължено лице към задължено лице по чл. 14, ал. 4.

Водещото за удостоверенията за енергийни спестявания е, че те обективират реализирана икономия на енергия в резултат на вложена инвестиция за изпълнението на мерки по енергийна ефективност. Тоест основното при прехвърлянето са не самите удостоверения, а икономията на енергия, за която те се отнасят.

➢ **Управление потреблението на енергия**

Законът за енергийната ефективност предвижда и още една съществена дейност – управление потреблението на енергия.

Съгласно чл. 63, ал. 1 от ЗЕЕ, задължените по чл. 14, ал. 4 лица, собствениците на сгради по чл. 38, ал. 1, по отношение на които може да бъде извършено обследване за енергийна ефективност или сертифициране, собствениците на предприятия, промишлени системи и системи за външно изкуствено осветление са длъжни да извършват управление на енергийната ефективност.

Списъкът от дейности, посредством които се осъществява управлението на енергийната ефективност се съдържа в чл. 63, ал. 2 от ЗЕЕ и включва:

1. Организиране на изпълнението на програмите за енергийна ефективност на държавните и местните органи, както и на други мерки, които водят до изпълнението на индивидуалните цели за енергийни спестявания;
2. Поддържане на бази данни за месечното производство/потребление по видове енергии и потребители, включително дати, цени, количество и качество на доставените/продадените енергии и горива;
3. Ежегодно изготвяне на анализи на енергийното потребление;
4. Оценка на изпълнението на поставените им индивидуални цели за енергийни

спестявания.

➢ **Закон за енергетиката**

Със Закона за енергетиката на кметовете на общини се възлагат следните задължения:

- да изискват от енергийните предприятия на територията на общината прогнози за развитието на потреблението на електрическа и топлинна енергия и природен газ, програми и планове за електроснабдяване, топлоснабдяване и газоснабдяване;
- да осигуряват изграждането, експлоатацията, поддържането и развитието на мрежите и съоръженията за външно осветление на територията на общината за имоти – общинска собственост;
- да предвиждат в общите и подробните устройствени планове благоустройствени работи, необходими за изпълнението на инвестиционните програми на енергийните предприятия за развитие на мрежи и съоръжения на техническата инфраструктура.

➢ **Закон за устройство на територията**

Едно от основните изисквания на Закона за устройство на територията (ЗУТ) е т.нар. „шесто изискване към строежите" – изискването за енергийна ефективност (вж. чл. 169, ал. 1, т.6 от ЗУТ), въведено в ЗУТ през 2005 г. С въвеждането на това изискване дейностите, свързани с реализация на инвестиционни намерения в областта на строежите, в това число и дейностите по изпълнение на енергоспестяващи мерки, бяха поставени на съвършено нова основа.

➢ **Подзаконови нормативни актове в областта на енергийната ефективност**

- ✓ Наредба № РД-16-347 от 02.04.2009 г. за условията и реда за определяне размера и изплащане на планираните средства по договор с гарантиран резултат, водещи до енергийни спестявания в сгради – държавна и/или общинска собственост;
- ✓ Наредба № РД-16-932 от 23.10.2009 г. за условията и реда за извършване на проверка на водогрейни котли и на климатични инсталация по чл.27, ал.1 и чл.28, ал.1 от Закона за енергийната ефективност и за създаване, поддържане и ползване на базата данни за тях;
- ✓ Наредба № Е-РД-16-647 от 15.12.2015 г. за определяне на съдържанието,

структурата, условията и реда за набиране и предоставяне на информация;

- ✓ Наредба № РД-02-20-3 от 9 ноември 2022 г. за техническите изисквания към енергийните характеристики на сгради;
- ✓ Наредба № Е-РД-04-2 от 16 декември 2022 г. за обследване за енергийна ефективност, сертифициране и оценка на енергийните спестявания на сгради;
- ✓ Наредба № Е-РД-04-3 от 04.05.2016 г. за допустимите мерки за осъществяване на енергийни спестявания в крайното потребление, начините на доказване на постигнатите енергийни спестявания, изискванията към методиките за тяхното оценяване и начините за потвърждаването им;
- ✓ Наредба № Е-РД-04-05 от 08.09.2016 г. за определяне на показателите за разход на енергия, енергийните характеристики на предприятия, промишлени системи и системи за външно изкуствено осветление, както и за определяне на условията и реда за извършване на обследване за енергийна ефективност и изготвяне на оценка на енергийни спестявания;
- ✓ НАРЕДБА за методиките за определянето на националната цел за енергийна ефективност и за определянето на общата кумулативна цел, въвеждането на схема за задължения за енергийни спестявания и разпределянето на индивидуалните цели за енергийни спестявания между задължените лица (приета с Постановление на Министерския съвет № 240 от 15.09.2016 г., обн., ДВ, бр. 75 от 27.09.2016 г., в сила от 27.09.2016 г.).

Политиката по енергийна ефективност в Община Търговище е насочена към постигане на определени цели и приоритети, заложени в развитието на Общината като цяло. Общинската програма има за цел чрез система от дейности и мерки на общинско ниво да насърчи енергийната ефективност, като основен фактор за повишаване ефективността на икономиката, сигурността на енергоснабдяването и опазването на околната среда. С общинската програма по енергийна ефективност се цели:

- ✓ намаляване на топлинните загуби на сградите чрез подходящи енергоспестяващи мерки по сградната обвивка и енергопреобразуващите системи с цел постигане изискванията на Наредба № РД-02-20-3 и Наредба № Е-РД-04-2;
- ✓ въвеждане на отоплителни системи с възможно най-висок к.п.д. с цел постигане на максимално висока ефективност при употребата на първични енергоносители;

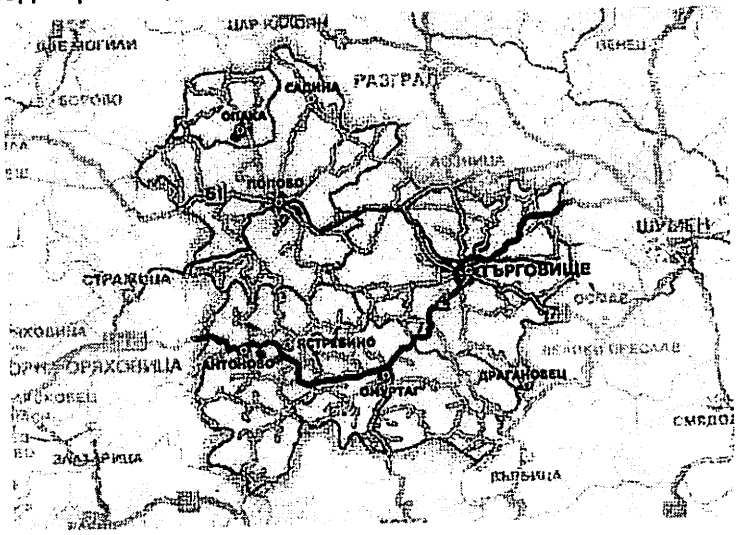
- ✓ внедряване на системи за отопление и/или охлаждане, използващи ВЕИ;
- ✓ смяна на светлинните източници, осветителните тела и монтаж на нискостойностна автоматизация за управление на осветлението. Тези мерки намаляват разхода на електроенергия за осветление на общинските обекти без да влошават нормативно изискваните параметри за изкуствено осветление;
- ✓ намаляване на разхода на електроенергия за улично и парково осветление чрез мерки, аналогични на гореописаните; опазване на околната среда.

4. ПРОФИЛ НА ОБЩИНАТА

4.1. Географско местоположение

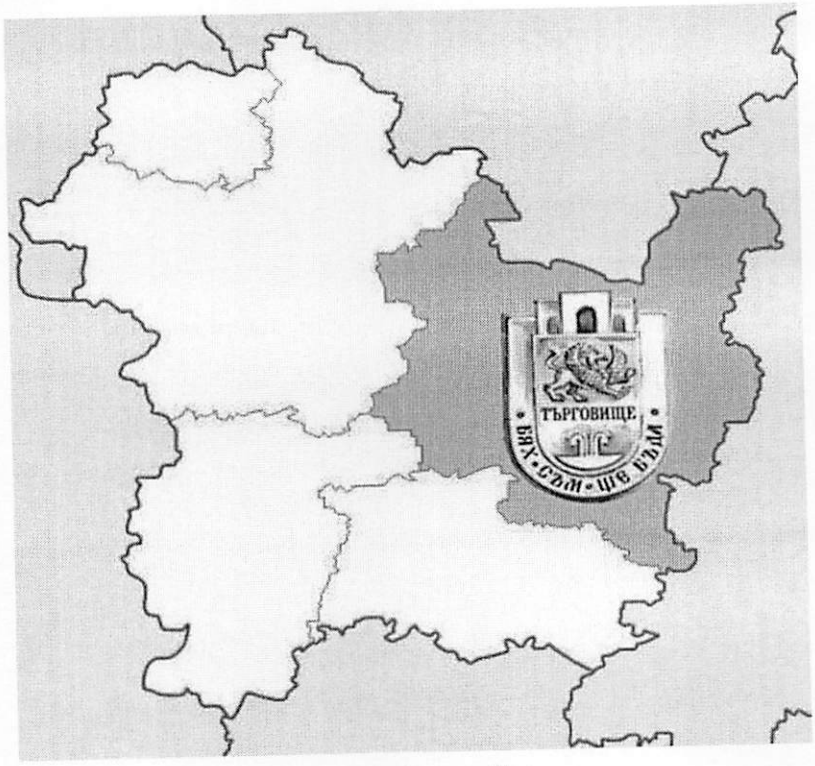
Община Търговище заема площ от 840,429 кв. км. Разположена е в източната част на Дунавската равнина с плодородна земя и живописни местности. На север общината граничи с община Лозница (област Разград), на североизток с Хитрино (област Шумен), на изток с общините Шумен, Велики Преслав и Върбица, на юг с Омуртаг, а на запад с общините Антоново и Попово.

Общинският център отстои на 320 км. от София. Близостта на града до изходните пунктове на страната – Варна (121 км.) и Русе (99 км.) го превръщат в естествено стратегическо кръстовище на тези направления. Удобна е и връзката през Котел за Южна България. Някогашен активен кръстопът и „място за търговия" (Търговище), градът е изправен пред предизвикателството да препотвърди произхода на името си, изпълвайки го с ново съдържание на икономически дейности. Община Търговище се състои от 52 населени места – град Търговище и 51 села.

Фигура 1 Карта на област Търговище

Източник: http://rdvr-targovishte.my.contact.bg/obl.htm

Фигура 2 Карта на община Търговище
Източник: https://tg.government.bg/

4.2. Природни характеристики

Около 92% от територията на община Търговище се състои от земеделски и горски площи.

Релефът на на община Търговище се характеризира с разнообразие и преливане на равнинен, хълмист и нископланински релеф. Надморската височина варира от 150 до 690 метра. За град Търговище надморската височина е около 170 м. Северната част от територията е разположена в Търговишкото поле по поречието на река Врана. Територията на общината, южно и западно от гр. Търговище, обхваща нископланински терени от Преславско – Драгоевската планина (с най-висок връх „Коджакус“ – 690 м.) и Северослонишкия плоскоридов район.

Климатът попада в зоната на умерено-континенталната област на България и по-точно в средния климатичен район на Дунавската равнина със средномесечна температура

+10,7 °C.

Почвената покривка е обусловена от геоложкия строеж и отразява влиянието на континенталните климатични условия, нископланинския и хълмист релеф и растителна покривка. Най-голяма част от територията на община Търговище е покрита със сиви горски почви. Следващи по разпространение са черноземните почви. Разпространени са главно в Търговищкото поле. В разчленените релефни форми се намират смесени алувиално-делувиални почви, а в леглата на водните течения – алувиални. На територията на общината няма заблатени почви.

Полезните изкопаеми на територията на общината е бедна на рудни полезни изкопаеми, но е богата на промишлени находища от скални материали, глинест мергел и червена глина. Варовици, пясъчници и мергели има в районите на гр. Търговище, и селата Стража, Кралево, Лиляк, Пролаз, Цветница.

Водните ресурси на общината са сравнително бедни. Речната мрежа включва река Врана и нейните притоци – река Сива, Калайджи дере, Овчарско дере, Дългашко дере и река Вардунска. Реките са маловодни, с малки водосборни басейни. Речният отток е непостоянен. Всички реки имат снежно-дъждовен режим. Пълноводието е характерно само за пролетния сезон, в зависимост от топенето на снежната покривка и настъпването на валежния максимум. През лятото част от реките пресъхват. Районът се характеризира с липса на плитки подпочвени води. Поради крайно ограничените водоизточници на територията на общината недостигът на вода се покрива чрез ползването на външни водоизточници.

На територията на община Търговище са изградени и се ползват 37 язовири. В общината има три сондажа на минерални води.

4.3. Площ, брой населени места, население

Община Търговище обхваща 52 населени места, от които 51 села и 1 град – Търговище.

Таблица 1 Територия, население и категоризация на населените места в община Търговище към 15.12.2024 г.

Населено място	Площ на землището (в км²)	Население по постоянен адрес	Категоризация
гр. Търговище	87,427	44 501	2
с. Алваново	14,860	108	7
с. Александрово	15,469	321	7
с. Баячево	15,369	1 008	6
с. Бистра	13,201	152	7
с. Божурка	8,346	363	7
с. Братово	11,675	368	7
с. Буйново	20,004	842	6
с. Буховци	24,246	623	6
с. Вардун	36,192	1 214	6
с. Васил Левски	10,728	342	7
с. Голямо Ново	20,956	1 284	6
с. Голямо Соколово	15,291	594	6
с. Горна Кабда	6,612	129	8
с. Давидово	10,056	497	7
с. Драгановец	14,471	589	6
с. Дралфа	11,680	586	6
с. Дългач	13,673	492	6
с. Здравец	14,012	483	7
с. Копрец	11,623	241	7
с. Кошничари	11,837	80	8
с. Кралево	22,201	1 260	6
с. Кръшно	16,850	234	7
с. Лиляк	32,758	1 360	5
с. Ловец	8,144	461	6
с. Макариополско	33,824	728	5
с. Маково	12,467	254	7
с. Миладиновци	14,977	153	7
с. Мировец	11,388	54	8
с. Момино	14,000	271	7
с. Надарево	12,844	477	6
с. Овчарово	18,725	791	6
с. Осен	7,587	17	8

с. Острец	11,169	485	6
с. Пайдушко	18,015	258	7
с. Певец	11,864	96	7
с. Подгорица	19,483	1 180	6
с. Преселец	14,178	491	7
с. Пресиян	16,076	222	7
с. Пресяк	11,347	512	7
с. Пробуда	10,295	733	6
с. Пролаз	7,861	142	8
с. Разбойна	-	779	5
с. Ралица	12,173	258	7
с. Росина	12,997	363	7
с. Руец	16,933	1 303	6
с. Стража	21,935	764	6
с. Съединение	15,284	368	7
с. Твърдинци	7,255	293	7
с. Търновца	18,810	674	7
с. Цветница	5,342	88	8
с. Черковна	15,919	982	6
Всичко за общината	840,429	70 868	

Източник: https://www.grao.bg/

4.4. Сграден фон

Наличният сграден фонд на територията на общината е:

- Общинска собственост;
- Държавна собственост;
- Частна собственост;
- Смесена собственост.

Подобряването на топлоизолацията, модернизирането на отоплителните инсталации, използването на слънчева енергия и т.н. могат да намалят енергопотреблението в стария сграден фонд с около 50%. Външните стени на повечето стари сгради имат до 5 пъти поголеми топлинни загуби в сравнение с нормите за ново строителство. Повечето от сградите на общината са строени по времето, когато цената на енергията е била ниска и поради това външните ограждащи конструкции са причина за много недостатъци в сградите при експлоатацията им, по съществените от които са увеличените топлинни загуби и поява

на кондензат по вътрешните повърхности. Топлинните загуби понякога достигат до около 50% от общите топлинни загуби на сградите. Те се дължат предимно на ниските топлоизолационни качества на използваната дограма и некачествен монтаж, лошото физическо състояние на сградите и конструкциите – без стандартните изолации на покриви и стени, стари дограми, осветление с енергоемки светлоизточници, амортизирани отоплителни инсталации. Този сграден фонд ще съществува дълго и е необходимо да се вземат мерки за възстановяването му, ако за всеки конкретен случай това е икономически оправдано.

Община Търговище разполага със завиден сграден фонд, като при някой общински сгради е предприето извършване на енергийно обследване за енергийна ефективност, а при други са измвършени и енергоспестяващи мерки. За сградите с целодневна употреба (детски градини) е подходящо поставянето на термосоларни инсталации за топла вода. Поради големите площи на част от плоските им покриви е възможно инсталиране на фотоволтаични инсталации.

Преобладаващата част от общинските административни сгради в Община Търговище са в незадоволително състояние по отношение на енергийната ефективност. Необходимо е за тези сгради да се проведат енергийни обследвания и да се приложат предписаните енергоспестяващи мерки, комбинирани с приложение на подходящи ВЕИ технологии.

4.4.1. Административни сгради

Преобладаващата част от общинските административни сгради в Община Търговище са в незадоволително състояние по отношение на енергийната ефективност. Необходимо е за тези сгради да се проведат енергийни обследвания и да се приложат предписаните енергоспестяващи мерки, комбинирани с приложение на подходящи ВЕИ технологии.

В град Търговище се намират различни административни сгради, които обслужват нуждите на местното население. Сред тях е сградата на Община Търговище, която е център на местното самоуправление и предоставя разнообразни административни услуги на гражданите, сградата на Областната администрация Търговище, която координира дейностите на държавните органи на територията на областта, сградта на Административният съд – Търговище, който разглежда административни дела и спорове.

В околните села на община Търговище също има административни сгради, които обслужват местните жители. В някои от селата се намират кметства или кметски наместничества, които предоставят административни услуги на населението.

4.4.2. Образователна инфраструктура

Към учебната 2024/2025 г. на територията на община Търговище функционират 21 училища, от които 16 общински и 5 държавни.

В общинския център – град Търговище има 13 училища, както следва:

- 4 основни училища - Първо основно училище „Христо Ботев", Второ основно училище „Никола Йонков Вапцаров", Трето основно училище „Петко Рачев Славейков", Четвърто основно училище „Иван Вазов";

- 1 специализирано спортно училище - Спортно училище „Никола Симов";

- 2 средни училища - Първо СУ „Свети Седмочисленици", Второ СУ „Проф. Никола Маринов";

- 1 Специално държавно училище за ученици с увреден слух „Св. Иван Рилски";

- 5 професионални гимназии: 1 общинска (ПГ по земеделие) и 4 държавни (ПГ по икономическа информатика „Джон Атанасов", ПГ техническа гимназия „Цар Симеон Велики", ПГ по туризъм и хранително-вкусови технологии, ПГ по електротехника и строителство).

От общо 52 населени места в общината, в 8 от селата функционират училища: Вардун, Голямо ново, Драгановец, Дралфа, Лиляк, Макариополско, Надарево и Подгорица. Общият брои на класовете е 264, в които се обучават 5 031 ученика.

В общината има и 3 специализирани обслужващи звена:

- Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище;

- Център за специална образователна подкрепа - гр. Търговище;

- Общински Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс Търговище.

На територията на община Търговище функционират 13 детски градини – 12 общински и 1 частна. От тях 11 се намират в общинския център, като една от тях има разкрити и филиали. 2 детски градини работят в села от общината - Руец и Макариополско. Общият брои на групите са 171 броя, а децата посещаващи детските заведения са 1 695 броя.

4.4.3. Здравеопазване

Здравното и медицинско обслужване на населението е обезпечено със спешна, болнична и извънболнична помощ.

Болничната помощ на населението в община Търговище се осигурява от:

- Многопрофилна болница за активно лечение (МБАЛ Търговище АД);
- - Специализирана очна болница за активно лечение „Д-р Тасков“ ООД;
- - Специализирана хирургична болница за активно лечение „Папуров“.

Доболничната помощ включва:

- - Диагностично консултативен център 1 – Търговище;
- - Медицински център „Вита - Ирис“ ЕООД;
- - Медицински център „ВИП“ ООД
- - Медицински център „Солигена“;
- - Медицински център по ортопедия и травматология;
- - Медицински център по „д-р Бонева“ ЕООД;
- - Център за психично здраве.

Общо 12 са регистрираните лаборатории за първична медицинска помощ. 8 от тях са индивидуална практика, като 5 от тях обслужват само общинския център, а останалите 4 практикуват и в селата Баячево, Вардун, Голямо Соколово, Драгановец, Дралфа, Копрец, Макариополско, Овчарово, Преселец, Росина, Руец, Търновца, Черковна.

Груповите практики са 4, три от тях имат кабинети в селата – Кралево, Разбойна, Лиляк, Васил Левски, Александрово, Подгорица, Надарево, Дългач, Острец.

Амбулаториите за първична стоматологична помощ са 45. От тях 42 са с индивидуална практика, а три – с групова. Кабинети на лекари по дентална медицина, освен в общинския център има и в 9 от селата – Бистра, Божурка, Вардун, Лиляк, Надарево, Руец, Славяново, Дралфа и Макариополско.

Самостоятелните детски ясли в община Търговище са 4 и се намират на територията на общинския център гр. Търговище: Детска ясла № 1 „Първи юни“, Детска ясла № 2, Детска ясла № 3 „Мечо Пух“, Детска ясла № 5.

4.4.4. Социални дейности и услуги

Социалните услуги на територията на община Търговище са концентрирани предимно в общинския център. Те отговарят на стандартите и критериите за предоставяне на социални услуги, а условията и материалната база са подходящи, както за предоставяните дейности, така и за целевите групи. Общината предоставя следните социални услуги:

- Обществена трапезария;
- Дневен център за пълнолетни лица с увреждания (ДЦПЛУ);
- Център за социална рехабилитация и интеграция за пълнолетни лица;

- Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания;
- Защитено жилище за лица с психични разстройства – гр. Търговище и с. Макариополско;
- Защитено жилище за лица с умствена изостаналост – с. Лиляк;
- Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с физически увреждания с. Съединение;
- Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства с. Съединение;
- Дневен център за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства
- Център за работа с деца на улицата
- Дневен център за деца и/или младежи с увреждания (ДЦДУ);
- Център за социална рехабилитация и интеграция за деца (ЦСРИ);
- Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания;
- Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи;
- Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания;
- Център за обществена подкрепа (ЦОП);
- Звено „Майка и бебе";
- Асистентска подкрепа;
- Обреден дом;
- Клубове на пенсионера.

4.4.5. Култура

Община Търговище се гордее с изключително богат културен живот и традиции. Те се поддържат от многобройни и разнообразни по вид културни институции – драматичен и куклен театър, библиотека, музеи, художествена галерия, читалища, храмове и др. Общинската администрация е изключително ангажирана с подкрепата на културния живот като през последното десетилетие е изпълнила редица проекти за подкрепа на културата в т.ч. подобряване на материалната база, организиране, провеждане и финансиране на културни мероприятия, минимални или нулеви такси за посещение на културни занимания и прояви за определени групи от населението – деца, ученици, пенсионери и др.

Културните институти в община Търговище са представени от:

- Драматичен театър – Търговище;
- Държавен куклен театър – гр. Търговище;

- Художествена галерия „Никола Маринов";
- Регионална библиотека „Петър Стъпов";
- Регионален исторически музей;
- 36 читалища, като 3 от тях са в общинския център – гр. Търговище, а останалите са в селата.

4.4.6. Спорт

Община Търговище има дългогодишни традиции в спорта. В града функционират 18 спортни клуба по различни видове спорт – футбол, лека атлетика, баскетбол, волейбол, художествена гимнастика, спортна гимнастика, борба, тенис на маса, тенис на корт, шахмат, бокс, карате, спортно ориентиране, спортна стрелба и др.

Общинската спортна база включва:

- Стадион „Неделчо Камов". Стадионът разполага с трибуна и спортен терен, които са в незадоволително състояние и се нуждаят от ремонт и обновяване. Към стадиона има зала за борба и бокс и зала за тенис на маса, които също се нуждаят от обновяване. Непосредствено до стадиона общината е изградила 4 тенис корта, които могат да се ползват срещу заплащане на такса и се радват на голям интерес от населението. След обновяване на стадиона и прилежащите му зали, комбинацията с близките тенис кортове ще повиши потенциала на територията за развитие на спорта.
- Стадион „Димитър Бурков". Това е т.нар. „градски официален стадион". Той разполага с футболно игрище и лекоатлетическа писта. Стадионът е частично обновен и на него се играят контролни мачове на отбори от А футболна група на България. Стадионът се нуждае от довършване на обновяването, особено по отношение на лекоатлетическата писта, която е в окаяно състояние.
- Работнически спортен комплекс. Спортният комплекс е изграден на терен от 59 000 кв.м. и включва: зала за баскетбол, волейбол, хандбал и тенис на корт; открито футболно игрище; кортова площадка за хандбал и тенис и лекоатлетическа писта.
- Комплекс „Учебно – тренировъчен център". Комплексът разполага със: зала борба, зала спортна стрелба, зала спортна и художествена гимнастика, зала вдигане на тежести и силова подготовка, кортова площадка тенис на корт и хандбал, баскетболна площадка (асфалтова), тунел за стрелба с боен пистолет, писта за ролери. Учебно – тренировъчният център е ремонтиран.
- Спортна зала „Дечко Стефанов". Това е многофункционална зала, единствената

представителна спортна зала за общината. Залата е в лошо състояние, а там се провеждам много ученически спортни състезания.

Подобряването на условията на стадиона ще допринесе за организиране на състезания по традиционни за общината спортове, което ще има положителен ефект върху съпътстващи дейности като хотелско настаняване, ресторантско обслужване, посещение на културноисторически забележителности.

Общият извод, който може да се направи е, че има потенциал за прилагане на мерки за енергийна ефективност в общинските сгради на Община Търговище и всички тези мерки са възможни, но за реализирането им са необходими много средства, с които на този етап Общината не разполага.

4.5. Промишлени предприятия

През последните 30 г. в Република България се разви пазарно – ориентирано стопанство. Поради тази причина общините имат ограничена възможност да влияят на развитието на икономиката на тяхна територия. Основна движеща сила е бизнеса. Ролята на общините се състои в създаването на рамкови условия и инвестиционен климат. След труден период на развитие през 90-те години на миналия век, икономиката на Община Търговище започва да се възстановява. От 2003 г. се очертават някои положителни тенденции, градящи реалните перспективи на общината постепенно да излезе от икономическия спад и да възстанови ролята си на един от икономическите центрове на Североизточния район.

На територията на Община Търговище функционират и представители на едрия бизнес. На първо място това са трите завода за стъкло на „Тракия глас България" ЕАД; „ЛВК Винпром" АД, „Енергия Търговище" АД, „Търговище Ботълинг Кумпани" ООД, „Терем – Хан Крум" ЕООД. През последните години бяха изградени съвременни частни предприятия: Млекопреработващо предприятие „Мизия Милк" ООД; „Гласко" ООД – предприятие за преработка и търговия на стъкло и стъклени продукти; „Мебел стил" ООД – предприятие за производство на мебели. Предстои изграждане на индустриална зона.

В резултат на развитието на стъкларската и хранително-вкусовата промишленост съществуват реални предпоставки за формиране на клъстери „Стъкло" и „Храни".

Химическа промишленост

След 2005 г. отрасълът започна да се развива с бързи темпове, предимно в резултат на изградените производствени мощности на заводите на „Тракия глас България" ЕАД за производство и преработка на стъкло. Представител на стъкларската промишленост са „Гласко" ООД. Представител на химическата промишленост е „Екофол" АД – производство и търговия с течни торове.

Хранително вкусова промишленост

Този отрасъл е добре развит в резултат на налична ресурсна основа и относително гарантирани пазари. Хранително – вкусовата промишленост е с широка производствена специализация – млекопреработка и производство на млечни продукти, замразяване на плодове и зеленчуци, производство на халва, производство на пчелен мед, мелничарство, производство на вина и спиртни напитки, месодобив и месопреработка, производство на хляб и хлебни изделия, производство на безалкохолни напитки. По-големи представители на отрасъла са: „ЛВК Винпром" АД, „Мизия Милк" ООД, „Търговище Ботълинг Къмпани" ООД, Предприятие за месодобив и месопреработка Енола и др.

Строителство

През последните години се забелязва ръст на този отрасъл, броят на заетите в сферата на строителството нараства значително, което е важен индикатор за развитие на икономиката на територията на Община Търговище. Поради спецификата на дейностите и нормативната база в тази област се ползват услугите на фирми спечелили обществени поръчки. Представители на този отрасъл са: „Поляница" ЕООД, „Радита" ООД, „Пътинженерингстой – Т" ЕАД, „Стройкомерс –ТТ" ЕООД, „Стройекспрес – НН" ООД; „Стрем" ООД, „БКС Индустриален парк -Търговище" ЕООД и др.

Търговия и услуги

Това е отрасълът с най-голяма конкуренция и потенциал за развитие. Тук се включват търговия с хранителни продукти, с алкохол и безалкохолни напитки, с канцеларски материали, с горива и др. Предлагат се услуги в областта на хотелиерство и ресторантьорство, комунално – битови, транспортни, медицински и др. По-големи представители са: А-Тур ЕООД „Търговище Автотранспорт" ЕООД, „Счетоводно – одиторска кантора Венков" ООД, „Електроника Н.С." ЕООД, Хотел „Терра Европа", Хотелски комплекси „Рай и Белия кон", Хотел „Идол" и др.

Машиностроене и електротехника

Съществува добра производствена и технологична база за развитие на този отрасъл. Представители са: „ЛИРА" АД – услуги в сферата на металообработването, „Терем – Хан Крум" ЕООД – ковашки изделия, зъбни колела, оси, валове и др., „ЕМУ" АД – дейности в областта на енергийната инфраструктура и др.

Шивашка промишленост

Текстилната и шивашка промишленост има силни традиции в общината. Формира около 13 % от промишлената продукция. Голяма част от продукцията се изнася за страни от Европейския съюз.

Дървообработваща промишленост

В годините на прехода този традиционен за Община Търговище отрасъл беше почти напълно ликвидиран. В последните години чрез фирмите на малкия и среден бизнес успя да стабилизира позициите си. Водещи предприятия са „Мебел – Стил" ООД, „Спринт 73" ООД, Фабрика за врати и мебели „Лито" и др.

4.6. Пътна мрежа

Община Търговище се обслужва предимно от републиканска пътна мрежа като централни пътно-транспортни артерии пресичат в четирите направления територията й. Първокласен път I-4 „София – Велико Търново – Варна" (с европейска категоризация Е-772) минава през град Търговище. Разстоянието до столицата е 340 км, а до Варна е 130 км. Поради недоизградеността на автомагистрала „Хемус", достъпът от Търговище до София и Варна, все още отнема твърде много време.

Търговище е част от европейски транспортен коридор №8, който свързва Адриатическо с Черно море и е стратегически важен за международния транспорт.

Второкласният път с регионални функции II-49 Търговище – Разград – Тутракан е връзката на общината с област Разград по направлението на първокласния път I-2 Русе – Варна. Второкласният път II-74 Преслав – Търговище –Дралфа свързва общината с другата важна ос -първокласния път I-7 Силистра – Шумен – Ямбол - ГКПП Лесово и с второкласния път II-51 Бяла - Попово – Дралфа – Чудомир /път П-49/, минаващ в северната периферия на общината.

Обслужването на общината се допълва от прекатегоризираните от четвърти в трети клас пътища III-4008 Пролаз – Вардун – Д. Новково, III – 4009 Търговище – Лиляк – Александрова –Пресиян – Г. Кабда – Д. Кабда и III – 5102 Мировец – Буховци – Острец – Надарево – Дългач – Певец, така че се получава една радиална структура на пътната

мрежа, покриваща добре общината. Само в югоизточната част направлението Разбойна – Черковна – Драганoвец се формира от местни пътища. Общинската пътна мрежа е с дължина 229 км.

Общата дължина на уличната мрежа в гр. Търговище е 65,970 км.

4.7. Обществен пътнически транспорт

Общественият пътнически транспорт в община Търговище играе ключова роля в ежедневието на местните жители, осигурявайки достъп до различни части на града и околните населени места. Основният вид транспорт е автобусният, който свързва централната част на града с кварталите и съседните села. Общината разполага с 5 вътрешно градски автобусни линии и 19 междуселищни автобусни линии.

4.8. Ж.П. инфраструктура

Железопътната инфраструктура е важна за транспортното обслужване и свързаност на община Търговище с други общински и областни центрове. През територията на община Търговище преминава ж.п. линия 1-ва категория София – Горна Оряховица – Варна с дължина 39,539 км и с граници км 368+500 до км 410+039. Ж.п. линията в участъка е двойна и електрифицирана. Техническото състояние на железопътните съоръжения е добро и гарантира заложените в графика скорости на движение на влаковете.

4.9. Услуги

Въпреки постоянното увеличаване на значението си за местната икономика секторът на услугите е все още далеч от нужното разнообразие и качество на предлаганите дейности. Те са ориентирани основно към увеличаване дела на търговията.

Търговия

Отрасълът търговия и услуги е с най-голяма конкуренция, което представлява и потенциал за развитие. Тук се включват търговия с хранителни продукти, с алкохол и безалкохолни напитки, с канцеларски материали, с горива и др.

Отрасълът търговия и услуги е с най-голяма конкуренция, което представлява и потенциал за развитие. Тук се включват търговия с хранителни продукти, с алкохол и безалкохолни напитки, с канцеларски материали, с горива и др. Предлагат се услуги в областта на хотелиерство и ресторантьорство, комунално – битови, транспортни,

медицински и др.

Туризъм

Туризмът в град Търговище е свързан основно с развитието на културен и исторически туризъм, но градът може да бъде включен и в туристическите продукти на другите видове туризъм в общината и региона. За съжаление туристическото развитие в Търговище не е особено изявено и не отговаря на възможностите на региона. Това се дължи на различни причини, между които недостатъчно добре развитата туристическа инфраструктура в областта, сравнително слабо разнообразие и ниско качество на предлаганите туристически услуги – хотели и ресторанти, развлечения в заведенията за отдих. Изградени са фамилни хотели и частни квартири – подходящи за селски туризъм и предлагащи близки маршрути по природни пътеки и др. Голяма част от селските къщи в региона представляват малки селски стопанства, където може да се почувства уникалната селска атмосфера. Районът е подходящ за развитие на винен туризъм, както и за създаване на туристически маршрути свързващи Мисионис – В.Преслав – Плиска.

4.10. Селско стопанство

Селското стопанство е ключов отрасъл на общинската икономика в Търговище. То е сред основните източници на доходи и заетост за населението и ще продължава да играе важна роля за развитието на района в бъдеще. Отрасълът се благоприятства от редица фактори, като наличието на равнинен релеф, улесняващ обработката на големи по площ масиви, подходящите почвено – климатични условия, традициите и производствения опит на населението в отглеждане на земеделски култури и селскостопански животни. Растениевъдството, като основен подотрасъл на селското стопанство, се развива през последните години. То е специализирано основно в отглеждането на зърнени и технически (маслодайни) култури – пшеница, царевица, слънчоглед, рапица и др. Има значително търсене на пшеница, както от местни производители на брашно (в общината има 4 мелници), така и от търговски фирми от други райони на страната, извършващи експорт на селскостопанска продукция.

4.11. Улично осветление

Уличното осветление е един от основните консуматори на ел.енергия и генератор на разходи в бюджета на община Търговище. Последната мащабна реконструкция на

уличното осветление в гр. Търговище е осъществена през 2003 г. и се състои в подмяна на амортизираните и остарели осветителни тела. В резултат на това са монтирани общо 3000 броя нови осветителни тела. Монтирани са на метални стълбове 4,0 и 6,5 m и обслужват основно паркови пространства и вътрешноградски пътища с моторизиран транспорт.

5. ЕНЕРГИЙНА ИНФРАСТРУКТУРА

В енергийния сектор Община Търговище, както всички други общини, играе ролята на потребител на енергия, а не на доставчик. Тази функция е тясно свързана със задълженията на общината да осигурява енергия на всички общински обекти: административни сгради, училища, детски градини, детски ясли, спортни зали, младежки дом, пенсионерски клубове и прилежащото им оборудване, а също така и уличното осветление. Основен източник на енергия за отопление е природния газ, с електрическа енергия се отоплявят две детски градини и едно училище, с нафта се отоплявят три училища и една детска градина, а в селата за източник на енергия се употребява твърдо гориво (предимно дърва).

5.1. Електроенергийна разпределителна система

Източник на електроенергия за община Търговище е националната електроенергийна система. На територията на общината няма изградени енергийни източници – ТЕЦ или ВЕЦ. Двата преносни електропровода с напрежение 220 kV и 400 kV преминават транзитно, без да имат отношение към захранването на общината.

Общината получава захранване на 110 kV от изградените в град Търговище подстанции – Търговище 1; Търговище 2 и Хан Крум. Шест електропровода с работно напрежение 110 kV свързват подстанциите към националната мрежа и помежду им, с оглед възможност за резервно захранване и достатъчна сигурност при аварии.

Всички населени места са електрифицирани, като селата се електроснабдяват от въздушни изводи 20 kV, а в централната градска част мрежата е кабелирана. Общата дължина на въздушните ел.проводи СН в общината е 407 км, а на кабелните линии СН – 55 км. Изградените трансформаторни постове за битови, стопански и обществени консуматори са общо 482 броя с 577 трансформатора с обща инсталирана мощност 155 MW.

5.2. Газоразпределителна мрежа

През територията на община Търговище минава северният клон на националната газопреносна система, като в гр. Търговище е изградена газоразпределителна станция за промишлено газоснабдяване. Газифицирането на гр. Търговище стартира през 1994 г. като услугата се предоставя от „Черноморска технологична компания" АД – Варна, в последствие неин приемник става дружеството „Аресгаз" ЕАД. Едноличен собственик на капитала на дружеството е AcegasApsAmga S.p.A., част от групата на Holding Energia Risorse Ambiente S.p.A. (HERA), една от най-големите италиански ютилити компании. Газифицирани са както индустриални обекти, така и обществени сгради и битови потребители.

Изградените разпределителни газопроводи са предвидени с достатъчен капацитет за захранване на различните промишлени потребители, а градската мрежа за газификация на битови и обществени административни потребители се развива изпреварващо.

5.3. Производство на енергия от ВЕИ

Територията на община Търговище попада в регион със слънчевата мощност в границата от 1 500 до 1 550 W/m², а самият гр. Търговище – 1418,4 W/m², което може да се определи като много добър потенциал за развитие на производство на електроенергия чрез фотоволтаични и соларни инсталации.

Попада и в зоната с ветрови потенциал със следните характеристики - средногодишна скорост на вятъра: 2,6 – 5,7 m/s, което се определя като нисък потенциал. Съгласно двете програми на подобна територия могат да бъдат инсталирани вятърни генератори с мощности от няколко до няколко десетки kW. Възможно е евентуално включване на самостоятелни многолопаткови генератори за трансформиране на вятърна енергия и на PV-хибридни (фотоволтаични) системи за водни помпи, мелници и т. н.

На територията на община Търговище има 3 минерални извора, както следва:

- Сондаж №1 минерален извор „Боаза" – разположен на 8 км югозападно от града. Температурата на минералната вода е 27°C и максимален експлоатационен дебит 1,50 l/s и среден експлоатационен дебит 0,95 l/s;
- Вторият сондаж № P-77x, гр. Търговище, бул. „Ал. Стамболийски" № 31 с дебит на водоизточника 7,471 l/s, температура на водата 45,8 °C;
- Третият сондаж-P-109x (Славиния), гр. Търговище, кв. „Въбел" с дебит на водоизточника 11,5 l/s и температура на водата 24°C.

Параметрите на трите сондажа показват нисък геотермален потенциал.

Основните пречки за реализиране на ВЕИ проекти в община Търговище са: високата цена на инвестициите във ВЕИ; ниските цени на изкупуване на електрическата енергия, произведена от ВЕИ; недостатъчни средства (както общински, така и ниски доходи на населението); допълнителни ограничения на финансовата самостоятелност на общината; липса на достатъчни стимули за рационално енергопотребление; затруднен достъп до инвестиции за проекти за ВЕИ; липса на систематизирани данни за местния потенциал на ВЕИ; липса на достатъчно познания за приложими ВЕИ технологии.

6. ПОЛИТИКА ПО ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ

Община Търговище е реализирала редица мерки, съобразени с национални програми и стратегии целящи икономия на енергия и смяна на генериращи вредни емисии енергоизточници с екологично чисти. В голяма степен са изпълнени част от изискванията на Националната дългосрочна програма по енергийна ефективност в посока на:

- Намаляване на енергийните загуби в общинските обекти. Те са намалени в резултат на пълно или частично енергийно саниране на сградната обвивка на част от общинските сгради.
- Намаляване вредните газови емисии и емисиите на парникови газове, отделяни в атмосферата. Това е постигнато чрез смяна на течни и твърди горива за отопление с природен газ. С малки изключения, всички общински обекти на територията на гр. Търговище работят с това екологично чисто гориво.
- Намаляване на разхода на електроенергия за улично осветление. Извършена е частична смяна на конвенционални светлинни източници със светодиодни (LED).

Общината активно участва в Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради.

7. СЪСТОЯНИЕ НА ЕНЕРГИЙНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ

Разходите за енергия вземат значителен обем от общинския бюджет. Енергопотреблението по целеви групи в Община Търговище за 2024 г. е както следва:

Таблица 2 Потребление на ел.енергия за 2024 г.

Целеви групи	количество		стойност	
	MWh	%	лева	%
Административни сгради	580,550	21,10%	261 248	21,26%
Училища	428,027	15,56%	161 601	13,15%
Детски градини	219,406	7,97%	82 992	6,76%
Осветление гр. Търговище	355,041	12,90%	230 669	18,78%
Осветление села	1 168,364	42,46%	492 084	40,05%
Всичко	**2 751,388**	**100,00%**	**1 228 594**	**100,00%**

Източник: По данни на община Търговище

С най-голям дял в енергопотреблението в общината са целевите групи: „Административни сгради" и „Осветлението по селата". Съпоставено с енергопотреблението в съответните целеви групи в други общини, същото в Община Търговище е на сравнително добро ниво, благодарение на извършените газификация на общинските обекти и реконструкция и модернизация на уличното осветление в града.

Общината е в състояние да упражнява контрол върху редица дейности водещи до повишаване на енергийната ефективност, да взема стратегически решения свързани с това и в границите на своите компетенции да налага на инвеститорите изпълнения на мерки с подобен характер. Основни инструменти:

- Приоритетизиране на дела на своите инвестиции в мероприятия водещи до понижаване на разхода на енергия;
- Провеждане на информационна кампания сред ползвателите на общинските сгради, в училищата, детските градини и детски ясли за прилагане организационни мерки за разумно използване на енергията, с цел намаляване на разходите;
- Прилагане на организационни и технически мерки с цел намаляване енергийните загуби и повишаване на енергийната ефективност в сградите общинска собственост;
- Одобряване на устройствени планове;
- Оптимизиране на транспортните схеми;
- Прилагане на енергоефективни и екологично съобразени технологии;
- Насърчаване на частната инициатива свързана с реализиране на енергоефективни мероприятия.

Основните проблеми тук са липсата на нормативна база и правомощия за вменяване на задължителни мероприятия в процеса на проектиране и изпълнение на проекти от частни инвеститори. Липса на достатъчни финансови средства у инвеститорите за

реализация подобен род действия.

Тук действията могат да бъдат насочени в две посоки:

- първо: влияние върху крайния потребител на енергия – предприятия, фирми, търговски обекти, домакинства и
- второ: пряко върху фирмите играещи енергоразпределителна роля – тук по скоро е ролята на фирмите като „помощник" на общината.

Както се вижда от направената справка в Таблица 2, най-голяма консумация на енергия в общината имат учебните заведения и административните сгради. Въпреки реализираните мерки за смяна на горивната база от течно гориво на природен газ, специфичните разходи са по-големи от съществуващите ключови стойности. От направената оценка се вижда, че най-голяма е консумацията в административнте сгради. Основните причини, които водят до проблеми, свързани с ефективното използване на енергията в сградите са:

- амортизирани отоплителни инсталации в сградите, собственост на общината;
- лошо физическо състояние на сградните обвивки – неуплътнена и повредена дограма, лоша изолация, течове и др.;
- липса на автоматизация при управление на производството и консумация на енергия в сградите;
- осветлението в сградите с енергоемки и амортизирани светлоизточници.

Чрез енергийноефективна реконструкция и обновяване на обектите и инсталациите могат да се постигнат значителни икономии, както и подобряване на комфорта в тях до нормативно определените равнища. Общината трябва да проучи възможностите за въвеждане на възобновяеми източници на енергия.

В момента се реализира само производство на топлинна енергия, в сградите собственост на общината. Тя няма пряко отношение към производството и разпределението на енергия. В случая общината е основно консуматор. Възможни сфери на въздействие са подобрение на съществуващите отоплителни инсталации, намаляване на загубите от преноса и загубите при самата консумация.

На територията на общината няма природни ресурси за производство на енергия. Потенциално възможно е използването на алтернативни източници за производство – слънчеви инсталации в детските заведения.

При използване на енергийната ефективност като мярка за постигане на положителни резултати е задължително извършването на енергийни обследвания за общинските обекти, които ще разкрият потенциала за въвеждането им.

От изключително важно значение е извършването на топлоизолационни мерки (саниране), подмяна на амортизираната дограма. Отоплителните инсталации в сградите с амортизирани и е необходим основен ремонт, а също така и въвеждането на автоматизирана система за управление на енергопроизводството и енергопотреблението, за да се постигне енергоспестяващ ефект и намаляване на разходите за отопление.

8. ЦЕЛ И ОБХВАТ

Главна задача на общинската програма за енергийна ефективност е прилагането на оптимален вариант от мерки за енергийна ефективност в средносрочен период и постигането на максимални икономически, социални и екологични резултати. Целите се определят въз основа на приоритетите за развитие на общината. Те отговарят на националните приоритети за енергоспестяване и намаляване на вредните емисии в атмосферата.

Основните и стратегическите приоритети в развитието на община Търговище в периода 2025 – 2030 в областта на енергийното планиране и енергийната ефективност се базират на План за интегрирано развитие на община Търговище 2021 – 2027 г. и Програма за управление на дейностите по отпадъците в община Търговище за периода 2021 – 2028 година.

Начертаните приоритетите са отговор на предизвикателства, които се поставят пред страната ни средствата за усвояване от Кохезионния и Структурните фондове. Те ще дадат основа за мобилизиране на силите на общината за разработване и реализиране на проекти в сферата на енергийната ефективност по различни мерки от Оперативните програми.

Принципите на Програма за управление на дейностите по отпадъците в община Търговище за периода 2021 – 2027 година:

- екологично третиране на нерециклируеми отпадъци чрез изгаряне и използване на отделената енергия;
- екологично третиране на животинския торов отпадък чрез изграждане на инсталации за производство на био-газ.

Разработването и изпълнението на общинската програма за енергийна ефективност следва да преминава през поредица от взаимосвързани действия:

- Определяне на базовото състояние на общинските обекти;
- Избор на приоритетни целеви групи;
- Избор и оценка на възможните действия;
- Осъществяване на програмата;
- Наблюдение, анализ и оценка на резултатите от програмата.

Програмата за енергийна ефективност е насочена предимно към общинския сектор – сградите и услугите, при които общината изпълнява функцията си на консуматор на енергия. Мерките се съсредоточават предимно в сгради на училища, детски градини, здравни и обществени заведения и в системата на уличното осветление.

Конкретните цели на програмата за енергийна ефективност на община Търговище са:

- Намаляване на разходите за енергия на общинския бюджет;
- Намаляване на разходите за енергия за крайните консуматори;
- Подобряване на работния климат в обекти на общинска издръжка и привеждането му в съответствие с нормативните изисквания;
- Подобряване качеството на уличното осветление и повишаване на безопасността на движение по улиците в общината;
- Подобряване качеството на жизнената среда – това включва комфорта на обитаване, поносими сметки за енергия и др.;
- Опазване на околната среда в общината – качество на въздуха, почвата и др.

Реализирането на мерки за енергийна ефективност е в интерес не само на общините, а и на държавата и обществото като цяло. Това е невъзможно без координация и взаимодействие между всички слоеве. Основен фактор при координацията, както и водеща роля за тези процеси е необходимо да изпълняват общините. Общинските обекти са с една значителна част от консумацията на енергия в общината, така че повишаването на тяхната енергийна ефективност може да доведе до сериозни икономии и е пример за подражание в останалите сектори. Поради това общините пряко са заинтересовани от повишаването на своята енергийна ефективност, както и налагането на това върху всички в сферата им на влияние.

Трябва да се отбележи добрата екологична страна на енергоефективната политика. Комбинация между екологични енергоикономични действия може да е сериозен аргумент

при кандидатстване за финансиране от специализирани фондове. Чрез разумни и реални инвестиции е възможно постигане на оптимален ефект.

ПРИОРИТЕТНИ НАПРАВЛЕНИЯ ЗА ПРОЕКТИ И МЕРКИ ПО ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ:

Индустрия

Приоритетите на общината се свеждат до намаляване на енергийното потребление на предприятията, което ще се отрази на качеството на въздуха и на възможността за осигуряване на допълнителни работни места(вследствие икономията на средства).За да се получат необходимите енергоспестяващи резултати фирмите трябва да предприемат следните мерки:

- подобряване на енергийното управление, подобряване на топлинните и енергийни елементи от помещенията, производствените и спомагателните процеси, както и друго оборудване, свързано с производството;
- използване на енергийно ефективни материали и продукти, намаляване на отрицателните ефекти върху околната среда и спестяване на енергия и др.;
- изграждане мощности за получаване на ел. енергия чрез използване на слънчева енергия;
- проучване възможностите за Възобновяеми енергийни източници (ВЕИ);
- изграждане на инсталации за оползотворяване на отделените газови емисии (метан) от депата за битови отпадъци чрез производство на електрическа енергия.

Услуги в подкрепа на бизнеса

Изграждане на мрежа от организации в подкрепа на бизнеса – предоставяне широк набор от информационни и консултантски услуги (консултации за стартиране и ръководене на бизнес, включително бизнес планиране, маркетинг, финансово управление, правни съвети и др.) за стартиращи и съществуващи МСП.

Инфраструктура

Социална инфраструктура

➢ Одити за енергопотребление и мерки за енергийна ефективност (напр. топлоизолация, смяна на дограма, локални инсталации, връзки към системите за топлофикация, газоснабдителни тръбопроводи или алтернативни възобновяеми енергийни

източници) на:

- общински образователни институции – детски градини, основни и средни училища;
- на лечебни и здравни заведения за спешна помощ;
- институции, предоставящи социални услуги;
- културни центрове, театри, читалища, библиотеки и други обекти, свързани с културния живот;

➢ Използване топлината на естествени минерални водоизточници за изграждане на закрит плувен басейн.

Жилищни сгради

➢ Обновяване на общите части на многофамилни жилищни сгради, както следва: ремонт на следните основни елементи от конструкцията на сградата (покрив, фасада, дограма по фасадата, стълбищна клетка, външни и вътрешни коридори, входни врати и площадки, асансьори), вертикални технически инсталации (водоснабдяване, канализация, електричество, топлофикация, телекомуникации, противопожарни кранове) на сградата;

➢ Осигуряване на съвременни социални жилища за настаняване на уязвими, малцинствени и социално слаби групи от населението и други групи в неравностойно положение, чрез обновяване и промяна предназначението на съществуващи сгради, собственост на публични власти или сдружения с нестопанска цел;

➢ Одити за енергопотребление и мерки за енергийна ефективност за всички проекти в жилищни сгради, споменати по-горе (напр. топлоизолация, смяна на дограма, локални инсталации, връзки към системите за топлофикация, газоснабдителните тръбопроводи или алтернативни възобновяеми енергийни източници).

Градска среда

➢ Рехабилитация и реконструкция на градски улични мрежи и въвеждане на енергоефективно улично осветление и други мерки за повишаване на сигурността и предотвратяване на престъпността, като осветление на паркови площи, охранителни системи за наблюдение и мониторинг на обществени места и др.;

➢ Рехабилитация и изграждане, възстановяване и създаване на зони за обществен отдих;

➢ Изграждане/ реконструкция/ рехабилитация на пешеходни алеи и тротоари,

подновяване и подобряване достъпа за хора с увреждания, изграждане на велосипедни пътеки и алеи, пешеходни зони, алеи и подлези за пешеходци и велосипедисти, вкл. свързани дейности като поставяне на указателни знаци, изграждане на паркинги встрани от главни улици и др.

Транспорт

- Разработване и подобряване на системи за обществен градски транспорт, използващи автобуси, които отговарят на европейската нормативна уредба за вредни емисии от двигателите и мерки за използване на възобновяеми/алтернативни енергийни източници в градския транспорт;
- оптимизация на транспортния поток (особено този на обществения транспорт);
- подобряване на инфраструктурата и подобряване на експлоатационните условия на транспортната инфраструктура с оглед повишаване енергийната ефективност.

ИНФОРМАЦИОННО ОБСЛУЖВАНЕ

Изпълнението на програмата за енергийна ефективност не би било ефективно ако не се изгради система за нейното информационно обслужване на местно и национално равнище. Използването на медиите за представяне на информация за целите и приоритетите на енергийната програма ще спомогне за включване на всички отрасли в решаването на проблемите за ефективното използване на енергийните ресурси. Приоритетно трябва да се предвидят мерки за информираност на гражданите, които да бъдат насочени към възможностите за икономия на енергия в техните домове и офиси (изолации, енергоспестяващи осветителни тела, подмяна на дограма и др.). Това може да се осъществи чрез:

- информационни кампании в местните средства за масова информация;
- ден на енергийната ефективност в общината;
- разяснителни кампании относно енергийните класове на битовите уреди;
- представяне резултати от изпълнение на проекти.

ИЗГРАЖДАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ

Реализиране на междурегионално сътрудничество в следните направления:

- Превенция на риска;

- Възстановяване на градските райони;
- Възобновяеми енергийни източници;
- Жилищна политика;
- ИКТ – мрежи/информационно общество;
- Транспорт/модели за организация на транспорта;
- Разработване на модели за междуобщинско сътрудничество.

Подобряване на управлението

- Стратегическо планиране и изпълнение на политики/стратегии;
- Партньорство в процеса на формулиране на политики;
- Координация в структурите на държавната администрация;
- Обмяна на опит и добри практики в държавната администрации.

ПРОЕКТИ И ДЕЙНОСТИ, ВКЛЮЧЕНИ В ЕНЕРГИЙНАТА ПРОГРАМА

Както се вижда от направения анализ за енергопотреблението по целеви групи най-голяма е консумация на енергия целеви групи „Администрация" и „Образование". Във връзка с това в общинската енергийна програма са включени предимно проекти и дейности изпълняващи енергийно ефективни мерки главно в тези целеви групи, целящи подобряване на работния климат в обектите, подобряване качеството на работа на отоплителните и осветителни системи, намаляване на бюджетните разходи вследствие на постигнатите икономии на енергия. По целеви групи разпределението на проектите е следното:

➢ **Целева група „Образование"**

- Първо СУ „Свети Седмочисленици"
- Второ СУ „Проф. Никола Маринов"
- III ОУ „П. Р. Славейков"

Програмата предвижда: извършване на енергийно обследване; ремонт на отоплителната инсталация;въвеждане на система за автоматично управление на отоплението; направа на топлоизолация на сградата; подмяна на дограма на III ОУ, ремонт на осветителната инсталация.

➢ **Целева група „Детски градини"**

- ЦДГ № 2 „Осми Март“

Програмата предвижда: извършване на енергийно обследване; ремонт на отоплителната инсталация;въвеждане на система за автоматично управление на отоплението; смяна на дограма; направа на топлоизолация на сградата; ремонт на осветителната инсталация.

➢ **Целева група „Административни сгради“**

- Художествена галерия „Никола Маринов“
- Спортна зала „Иван Ангелов“
- Работнически спортен комплекс
- Спортен комплекс „Неделчо Камов“

Програмата предвижда: извършване на енергийно обследване; ремонт на отоплителната инсталация; въвеждане на система за автоматично управление на отоплението; смяна на дограма; направа на топлоизолация на сградата; ремонт на осветителната инсталация.

➢ **Целева група „Жилищни сгради“**

- По процедура BG-RRP-4.023 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд – етап I“ са одобрени 16 МЖС.

Програмата предвижда: смяна на дограма; направа на топлоизолация на сградата; ремонт на осветителната инсталация.

С реализирането на мерките за енергийна ефективност ще се подобрят общинските услуги, предимно в подобряване комфорта, качеството на отоплението в училищата, детските градини и административните сгради. Отоплението и осветлението ще се доближат до нормативните изисквания.

Комплектът от енергоспестяващи мерки по програмата за енергийна ефективност в Община Търговище ще има значим социален ефект, изразяващ се в следното:

- подържането на нормални температури в класните стаи и занимални ще доведе до намаляване заболеваемостта сред учащите се и децата и повишаване на тяхната успеваемост;

- мотивирането на поведение за енергийна ефективност сред учащите, ще доведе до повишаване на тяхното съзнание и активност в тази насока;
- спестяване на средства за енергия и насочването им за други мероприятия;
- обществено одобрение на политиката на общината в тази насока.

Необходимите средства за реализиране на целевата програма за енергийна ефективност за периода 2025 – 2030 година са в размер на 49 955 650,80 лева.

В момента общините не разполагат със собствени финансови средства за инвестиции в проекти по енергийна ефективност, а в интерес е да се реализират подобни проекти, тъй като се изразходват значителни средства от бюджета за енергийни ресурси. Реализирането на подобни проекти не само ще облекчи общинския бюджет, но и ще доведе до повишаване благосъстоянието на жителите на общината. Те са атрактивни и изгодни, тъй като генерират енергоспестяващи ефекти а не разходи. При реализирането на проекти за подобряване на енергийната ефективност няма дълги периоди на строителство и средствата започват да се възстановяват веднага след влагането им. Инвестирането в енергийната ефективност не е самоцел, а средство за намаляване на разходите, подобряване на националната конкурентноспособност, сигурността на енергоснабдяването и опазването на околната среда, както и средство за борба с бедността и създаване на допълнителна заетост.

Предвидените проекти, източника на финансиране и стойностста са дадени в таблица 3.

Таблица 3 Предвидени проекти

№	Наименование на проект	Източник на финансиране	Стойност
1.	BG–RRP–4.020–0246–C01 Основен ремонт и обновяване на Художествена галерия „Никола Маринов“ – гр. Търговище	Национален план за възстановяване и устойчивост, BG–RRP–4.020 – Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на публичен сграден фонд за административно обслужване, култура и спорт	2 838 766,16 лв.
2.	BG–RRP–1.007–0005–C01 Основен ремонт и внедряване на мерки за енергийна ефективност на Детска градина „Осми март“ – гр. Търговище	Национален план за възстановяване и устойчивост, BG–RRP – 1.007 – „Модернизация на образователна среда“	1 985 849,58 лв.

3.	BG–RRP–1.007–0015–C01 Основен ремонт и внедряване на мерки за енергийна ефективност на Второ средно училище „Професор Никола Маринов“ – гр. Търговище	Национален план за възстановяване и устойчивост, BG–RRP–1.007 – „Модернизация на образователна среда“	4 261 187,43 лв.
4.	BG–RRP–1.007–0006–C01 Основен ремонт, реконструкция, основно обновяване и придобиване на цялостен обновен облик на Първо СУ „Свети Седмочисленици“ – гр. Търговище	Национален план за възстановяване и устойчивост, BG–RRP–1.007 – „Модернизация на образователна среда“	4 422 447,88 лв.
5.	BG–RRP–1.007–0016–C01 Основен ремонт, обновяване и модернизация на сградата на Трето ОУ „П. Р. Славейков“ – гр. Търговище	Национален план за възстановяване и устойчивост, BG–RRP–1.007 – „Модернизация на образователна среда“	2 494 144,18 лв.
6.	Спортна зала „Иван Ангелов“ – гр. Търговище	Държавния бюджет на Република България	3 500 000.00 лв
7.	Основен ремонт и обновяване на Работнически спортен комплекс – гр. Търговище	Програма „Развитие на регионите“ 2021–2027 г.	Индикативна стойност 2 500 000,00 лв. *Предстои кандидатстване*
8.	Основен ремонт и обновяване на Спортен комплекс „Неделчо Камов“ – гр. Търговище	Програма „Развитие на регионите“ 2021–2027 г.	Индикативна стойност 2 400 000.00 лв. *Предстои кандидатстване*
9.	Жилищни сгради на територията на община Търговище – По процедура BG–RRP – 4.023 „Подкрепа за устойчиво енергийно обновяване на жилищния сграден фонд – етап I“ са одобрени 16 МЖС на обща стойност 29 553 255,57 лв.		

Източник: По данни на община Търговище

9. ИЗБОР НА ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И МЕРКИ

Практическата реализация на описаните цели е възможна само ако се осигури необходимото за това финансиране. Това финансиране нормативно е регламентирано от чл. 12, ал. 4 от ЗЕЕ и предвижда средствата за изпълнението на ПЕЕ да се осигуряват от бюджетите на държавните органи и на общините. Друга възможност за финансиране на ПЕЕ се предоставя от национални и европейски програми. Някои от тях са:

✓ **Фонд „Енергийна ефективност и възобновяеми източници“** – Фонда предоставя нисколихвени кредити за проекти в областта на енергийната ефективност. Финансират се проекти в публичния и частния сектор;

✓ **Национален доверителен Екофонд** – Националният доверителен екофонд (НДЕФ) е основан през м. октомври 1995 г. Фондът управлява средства, предоставени целево от държавния бюджет, включително по силата на суапови сделки за замяна на „Дълг срещу околна среда" и „Дълг срещу природа". НДЕФ отговаря за подбора и одобрението на проекти за финансиране, сключването на договори с бенефициентите на проекти след тяхното одобрение и осъществяване на мониторинг на тяхното изпълнение.

✓ **Национални оперативни програми**, финансирани от структурните фондове на ЕС.

✓ **Програмата „Възобновяема енергия, енергийна ефективност, енергийна сигурност"**. Създадена е и се финансира от Норвегия, Исландия и Лихтенщайн. По програмата се приемат проектни предложения за ефективно използване на хидроенергийния потенциал; оползотворяване на геотермалната енергия за отопление или охлаждане, както и за промишлени цели; рехабилитация и модернизация на общинска инфраструктура; подобряване на енергийната ефективност в сгради; обучения по енергиен мениджмънт и други.

Налични са и нормативно регламентирани финансови схеми за реализация на ЕСМ:

✓ **Договорите с гарантиран резултат (ЕСКО договори)** – Регламентират се в глава IV, раздел II от ЗЕЕ. Те имат за предмет изпълнението на мерки за повишаване на енергийната ефективност в сгради, предприятия, промишлени системи и системи за външно изкуствено осветление, като възстановяването на направените инвестиции и изплащането на дължимото на изпълнителя възнаграждение се извършват за сметка на реализираните икономии на енергия.

✓ **Предоставяне на енергийно ефективни услуги** – Регламентират се в глава III, раздел VI от ЗЕЕ. Тези услуги се извършват въз основа на писмени договори, сключени с крайни клиенти и включват изпълнението на една или повече дейности и мерки за повишаване на енергийната ефективност, определени в Наредба № Е-РД-04-3 / 04.05.2016 г. Енергийно ефективните услуги могат да се извършват от физически или юридически лица – търговци по смисъла на Търговския закон или по смисъла на законодателство на друга държава – членка на Европейския съюз, или на друга държава – страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или на Конфедерация Швейцария.

10. ОЧАКВАНИ ЕФЕКТИ

Предложените в т. 8 специфични цели (ECM) осигуряват:

- икономия на топлинна енергия;
- икономия на електрическа енергия;
- икономия на горива;
- намалени емисии на парникови газове;
- икономия на средства.

11. ЕТАПИ НА ИЗПЪЛНЕНИЕ

Етапите на изпълнение на програмата за енергийната ефективност следва да бъдат съобразени със спецификата и сложността на всеки конкретен, както и със спецификата и вида на избраните мерки. Етапите на изпълнение на програмата са:

✓ **Инвестиционно намерение** – Включва извършването на определени проучвания, с които се цели да се установи дали е целесъобразно осъществяването на инвестиционното намерение, какви ще са начините и какъв – мащаба на изпълнението му. За целите на тези проучвания е необходима база данни, осигуряваща конкретна информация за текущото състояние на обекта или системата, енергийното потребление, източниците на енергия, ценовата динамика на използваните горива, разходите за поддръжка на енергопреобразуващите и енергопреносни системи и др.

✓ **Предварително проучване** – Известно е още като предпроектно проучване. Това е важен и често пренебрегван етап. Това проучване цели установяване на реалистичността на инвестиционното намерение, сроковете за откупуване и изплащане на планираната инвестиция, дали инвестицията може да се изплати за времето на гаранционния срок на съответното оборудване и др. Важен етап при това проучване е оценката на риска при реализацията на проекта. Тази оценка трябва да е в състояние да установи устойчивостта на извършените ECM във времето, като не се пренебрегва нито един компонент, който би повлиял на тази устойчивост.

✓ **Инвестиционен проект** – В случая на ПЕЕ тези проекти се разработват след извършване на енергийни обследвания, съгласно изискванията на ЗЕЕ. Препоръчаните от енергийните одити ECM се конкретизират до ниво физическо изпълнение от инвестиционни проекти по отделните инженерни специалности (архитектура, строителна част, ОВК, електрическа част, газификация и др.). Право да извършват енергийни одити имат консултанти с актуална регистрация в публичните регистри на АУЕР, а обхвата и съдържанието им се регламентират от Наредба № Е-РД-04-2 от 16 декември 2022 г. за

обследване за енергийна ефективност, сертифициране и оценка на енергийните спестявания на сгради и Наредба № Е-РД-04-05 от 8 септември 2016 г. за определяне на показателите за разход на енергия, енергийните характеристики на предприятия, промишлени системи и системи за външно изкуствено осветление, както и за определяне на условията и реда за извършване на обследване за енергийна ефективност и изготвяне на оценка на енергийни спестявания. Право да разработват инвестиционни проекти имат архитекти и инженери, редовни членове на Камарата на архитектите или Камарата на инженерите от инвестиционното проектиране (КИИП). Обхвата и съдържанието на инвестиционните проекти се регламентира от Наредба № 4 за обхвата и съдържанието на инвестиционните проекти.

✓ **Подготовка и изпълнение на строителството** – Включва подготовка на всички необходими документи, съгласно изискванията на ЗУТ и други нормативни документи, имащи отношение към конкретната дейност. На този етап се извършва и съгласуване на инвестиционните проекти от съответната дирекция на общината. Фирмата – изпълнител се подбира съгласно изискванията на Закона за обществени поръчки.

✓ **Мониторинг** – На този се установява реалното намаление на енергийното потребление в резултат на реализираните ЕСМ. За целта се извършва ежемесечно отчитане на енергийното потребление чрез подходящи измервателни уреди (електромери, топломери, разходомери и др.). В последните години успешно се прилагат автоматизирани компютърни системи за мониторинг на енергопотреблението. Те следят непрекъснато енергопотреблението, архивират и обработват данните за него и представя събраната информация в табличен и графичен вид. Чрез тези системи се получава точна информация за потреблението на горива и енергия, а чрез обработката на данните се придобива ясна представа за реалната ефективност на извършените ЕСМ и останалите компоненти на енергийната инфраструктура.

12. НАБЛЮДЕНИЕ И КОНТРОЛ

Наблюдението, оценката и контрола на изпълнението на дейностите и мерките, предвидени в ПЕЕ са важни, защото позволяват да се предприемат коригиращи действия, ако напредъкът е неудовлетворителен или ако условията се изменят. Важно е да се дава и отчет за напредъка при постигане на генералните (стратегическите) цели, като се изготвят междинни и годишни отчети (доклади), на базата на които следва да бъдат предприемани последващи действия. Всичко това може да се извършва от експертното звено по

енергийна ефективност към Общинската администрация.

Това звено може да наблюдава и контролира изпълнението на набелязаните в Програмата цели в следните насоки:

- периодични прегледи на постигнатия напредък по отношение на изпълнение на целите;
- разглеждане на резултатите от междинните оценки;
- анализи на резултатите от изпълнението на мерките и дейностите;
- оценка на степента на постигане на целите и на устойчивостта на резултатите;
- разглеждане на предложенията за промяна на мерките;
- предлагане на промени, свързани с постигането на целите на ПЕЕ.

13. ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ

Съгласно чл. 12, ал. 4 от ЗЕЕ средствата за изпълнение на Програмите за енергийна ефективност следва да са предвидени в общинския бюджет. Освен тях за изпълнението на дейностите и мерките от ПЕЕ може да се търси финансиране от следните подходящи източници:

- кредитна линия за енергийна ефективност;
- оперативни програми;
- заеми от търговски банки;
- договори с гарантиран резултат (ЕСКО договори);
- безвъзмездни помощи предоставяни от екологични фондове, в частност от Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда и Националния доверителен екофонд, в т.ч. и безлихвени заеми;
- финансов лизинг на оборудване, предоставен обикновено от доставчик, изпълняващ проекта „под ключ";
- заеми от международни банки, напр. Европейска инвестиционна банка, най-често при наличие на допълнителни финансови механизъм.

14. ОТЧЕТ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

Съгласно чл. 12, ал. 7 от ЗЕЕ, изпълнителният директор на АУЕР утвърждава образец на отчет за изпълнението на дейностите и мерките от програмите по енергийна ефективност. Отчетите се изготвят от звеното по енергийна ефективност, представят се на хартиен и оптичен носител (CD) в АУЕР и се публикуват на официалния сайт на Община

Търговище.

Програмата за енергийна ефективност на Община Търговище за периода 2025 – 2030 г. е стратегически документ с отворен характер. Той може да бъде усъвършенстван, допълван, променян и изменян на база промени в нормативните документи на национално ниво, както и установените резултати, нуждите и финансовата възможност на Общината.

Програмата е приета с Решение № 1 по Протокол № 20 от 27.03.2025 г. на Общински съвет – гр. Търговище.

Приета с Решение № 1 по Протокол №20/27.03.2025 г.